

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset

TUNNISTA, TURVAA JA TOIMI

Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen

Suosituksset ruotsiksi:

Rekommendationer för förebyggande av våld i närrelationer och inom familjen. Identifiera, skydda och handla. Hur styra och leda det lokala och regionala arbetet inom social- och hälsovården. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2008:10

ISSN 1236-2050

ISBN 978-952-00-2586-1 (nid.)

ISBN 978-952-00-2587-8 (PDF)

Kannen kuva: Annakaisa Ojanen, Plugi

Taitto:AT-Julkaisutoimisto Oy

Paino:Yliopistopaino, Helsinki 2008

TIIVISTELMÄ

**Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset.
Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen.
Helsinki 2008. 40 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja,
ISSN 1236-2050, 2008:9) ISBN 978-952-00-2586-1 (nid.),
ISBN 978-952-00-2587-8 (PDF)**

Kunnat ja sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavat paikalliset ja alueelliset organisaatiot tehostavat lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyä ja varhaista puuttumista väkivaltaan. Eri hankkeissa kehitettyjä toimintamalleja ja työkäytäntöjä on tärkeää juurruttaa osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluja ja turvata toiminnan kattavuus, jatkuvuus ja pysyvyys.

Näiden suositusten on tarkoitus tukea ja edistää paikallista ja alueellista työtä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja siitä aiheutuneiden ongelmien vähentämiseksi.

Suosituksissa korostetaan strategisen suunnittelun tärkeyttä. Väkivallan vastainen työ perustuu toimintaohjelmiin. Työn tulee olla koordinoitua ja mallinnettua. Tärkeää on myös parantaa henkilöstön ammatillisia valmiuksia puuttua väkivaltaan ja lisätä aihepiirin tutkimus- ja kehittämistyötä.

Väkivallasta kärsiville eri ryhmille tarvitaan asianmukaisia palvelu- ja hoitomalleja ja -muotoja, jotka vastaavat väkivaltaa perheissä kokevien lasten ja nuorten ja siitä kärsivien vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten tarpeisiin. Myös väkivaltaa käyttävien henkilöiden on saatava apua.

Suosituksissa korostetaan, että kansalaistoiminta on kunnissa tärkeää kytkeä mukaan väkivallan ehkäisytyöhön.

Kuntien tarkastuslautakunnat arvioivat suositusten toteutumista. Alueellisissa organisaatioissa, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla, suositusten toteutumista arvioidaan samalla, kun niiden omaa toimintaa arvioidaan.

Valtakunnallisesti lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyä ohjaavat ja arvioivat yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntaliitto, Stakes ja lääninhallitukset.

Asiasanat

arviointi, ehkäisy, palvelut, perheväkivalta, toimintaohjelmat

SAMMANDRAG

Rekommendationer för förebyggande av våld i närrelationer och inom familjen. Identifiera, skydda och handla. Hur styra och leda det lokala och regionala arbetet inom social- och hälsovården. Helsingfors 2008. 40 s. (Social- och hälsovårdsministeriets publikationer, ISSN 1236-2050, 2008:9) ISBN 978-952-00-2586-1 (inh.), ISBN 978-952-00-2587-8 (PDF)

Kommunerna och andra lokala och regionala organisationer med ansvar för social- och hälsovården, effektiviserar det våldsförebyggande arbetet samt tidigt ingripande i våld i närrelationer och inom familjen. Det är viktigt att införa verksamhetsmodeller och arbetspraxis som utvecklats i olika projekt som en del av basservicen och specialservicen inom social- och hälsovården. Verksamheten bör vara täckande, kontinuerlig och bestående.

Syftet med dessa rekommendationer är att stödja och främja det lokala och regionala våldsförebyggande arbetet och minska på de problem som våldet orsakar i närrelationer och inom familjen.

I rekommendationerna poängteras vikten av strategisk planering. Arbetet mot våld baserar sig på handlingsprogram. Arbetet bör vara koordinerat och bygga på konkreta handlingsplan. Det är också viktigt att förbättra personalens yrkesmässiga färdighet att ingripa mot våld samt öka forsknings- och utvecklingsarbetet inom området.

Det behövs ändamålsenliga serviceformer och vårdmodeller för olika grupper så som barn och unga som upplever våld, äldre och handikappade personer. Också personer som utövar våld måste få hjälp.

Rekommendationerna betonar att det är viktigt att medborgarorganisationerna är med i kommunernas våldsförebyggande arbetet.

Kommunernas revisionsnämnder utvärderar rekommendationernas uppföljning. De regionala organisationerna så som social- och hälsovårdens samverkansområde utvärderar rekommendationerna samtidigt som deras egen verksamhet utvärderas.

På riksnivå styrs och utvärderas förebyggandet av våld i närrelationer och inom familjen i samarbete med social- och hälsovårdsministeriet, Kommunförbundet, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården och länsstyrelserna.

Nyckelord

familjevåld, förebyggande, handlingsprogram, utvärdering, service

SUMMARY

Recommendations for the prevention of interpersonal and domestic violence. Recognise, protect and act. How to guide and lead local and regional activities in social and health care services. Helsinki 2008. 40pp. (Publications of the Ministry of Social Affairs and Health, Finland, ISSN 1236-2050, 2008:9) ISBN ISBN 978-952-00-2586-1 (pb), ISBN 978-952-00-2587-8 (PDF)

The local and regional organisations responsible for municipal social and health care services are intensifying their effort in the prevention of and early intervention in interpersonal and domestic violence. It is important to integrate the models and practices developed in different projects into the primary and specialised services in social and health care, and to ensure the coverage, continuity, and permanence of the functions.

The recommendations now issued aim at supporting and promoting local and regional work for the prevention of interpersonal and domestic violence, and reducing problems caused by it.

The recommendations stress the importance of strategic planning. Combating violence is based on action programmes. It must be coordinated and manualized. It is also important to improve the professional skills of the staff both to intervene in violence and to increase research and development in this area.

Appropriate service and care models are needed for the different groups suffering from violence: forms that meet the needs of the children and adolescents experiencing violence in families and of the older people and of people with disabilities or intellectual disabilities suffering from violence. Perpetrators of violence should also receive help.

The recommendations emphasise that it is important to link civic activity in municipalities to the prevention of violence.

The municipal inspection boards will assess the implementation of these recommendations. In regional organisations, such as in the cooperation areas of social and health care services, the implementation of the recommendations is assessed at the same time as their own activities are assessed.

At the national level the prevention of interpersonal and domestic violence is guided and assessed in cooperation by the Ministry of Social Affairs and Health, the Association of Finnish Local and Regional Authorities, the National Research and Development Centre for Welfare and Health (Stakes) and the State Provincial Offices.

Key words

Action programmes, domestic violence, evaluation, prevention, services

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
SAMMANDRAG	5
SUMMARY	7
SUOSITUKSET PÄHKINÄNKUORESSA.....	10
ESIPUHE	12
JOHDANTO	14
SUOSITUSTEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	16
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ.....	17
SUOSITUKSET KUNNILLE JA ALUEELLISILLE TOIMIJOILLE .	19
1 Strateginen ohjaus ja suunnittelu	19
1.1 Vastuu, johtaminen ja työnjako	19
1.2 Toimintaohjelmat ja -suunnitelmat	20
2 Henkilöstön ammatilliset valmiudet	21
3 Tarvittavat palvelut	22
3.1 Ennalta ehkäisevät palvelut	22
3.2 Väkivallan uhrien palvelut	23
3.3 Väkivaltaa kokevien lasten ja nuorten palvelut	25
3.4 Väkivaltaa kokevien vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten palvelut	26
3.5 Apua väkivaltaa käyttäville henkilöille	27
4 Kansalaistoiminta väkivallan ehkäisyssä	28
5 Dokumentointi ja tilastointi	28
6 Tiedottaminen ja vaikuttaminen	29
SUOSITUSTEN TOTEUTUMISEN SEURANTA JA ARVIOINTI ...	31
LÄHDEKIRJALLISUUS	32
LIITTEET	34
Liite 1. Ota väkivalta puheeksi -muistilista	34
Liite 2. Lähisuhde- ja perheväkivallan esiintyvyys	36
Liite 3. Kansainvälinen yhteistyö lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi	37

SUOSITUKSET PÄHKINÄNKUORESSA

Kunta määrittelee eri hallintokuntien välisen työnjaon väkivallan ehkäisyssä sekä sen, kuka väkivallan ehkäisyyöstä vastaa ja kuka sitä johtaa.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyö on sisällytetty kunnan hyvinvointistrategiaan ja turvallisuussuunnitteluun sekä sosiaali- ja terveydenhuollon laajan väestöpohjan organisaatioiden toimintasuunnitelmiin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ammatillisia valmiuksia lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyöhön ja ongelmien hoitamiseen lisätään. Henkilöstön koulutuksessa otetaan huomioon erityisosaamisen tarve, jota seksuaalista väkivaltaa tai hyväksikäyttöä kokeneiden auttaminen vaatii.

Kunnissa tai kuntien yhteistoiminta-alueilla on suunniteltuna väkivallan ehkäisytyön toimintamalli, joka sisältää ongelmia ehkäisevää toimintaa, matalan kynnyksen palveluita, akuuttipalveluita, kuten turvakotipalveluja ja kriisiapua, väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneita palveluita sekä pitkäaikaista tukea ja terapiaa väkivallan traumatisoimille ihmisille.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisy, varhainen puuttuminen sekä palvelujen turvaaminen on yhtenä sosiaali- ja terveydenhuollon painopistealueena.

Lähisuhde- ja perheväkivallan kohteeksi joutuneiden vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten tarvitsemia palveluja kehitetään ja niiden saatavuutta parannetaan.

Lähisuhteissaan ja perheissään väkivaltaa käyttäviä henkilöitä tuetaan ja autetaan lopettamaan väkivaltainen käyttäytyminen ja autetaan vastaamaan teoistaan.

Kansalaisjärjestöjen, seurakuntien ja viranomaisten yhteistyötä väkivallan torjunnassa parannetaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastyössä parannetaan lähisuhde- ja perheväkivallan dokumentointia ja tilastointia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonaloilla toteutetaan tiedottamis- ja vaikuttamistoimintaa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentämiseksi. Kunnan kaikessa toiminnassa korostetaan väkivallattoman toimintatavan merkitystä.

Vastuu tavoitteiden toteutumisesta, seurannasta ja arvioinnista on kuntien ja kuntayhtymien johdolla.

ESIPUHE

Lähisuhde- ja perheväkivalta loukkaa ihmisoikeuksia ja vaarantaa tasa-arvoa, terveyttä, hyvinvointia ja väestön turvallisuutta. Lähisuhde- ja perheväkivalta on vakava ongelma ja se johtaa liian usein kuolemaan. Eri hallinnonalojen ja kansalaisjärjestöjen on yhteisin ponnistuksin paneuduttava kaikin tavoin sen ehkäisemiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto toivovat näiden suositusten toimivan kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelun ja kehittämisen työväliseinä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemisessä.

Lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden palveluja tuottavat suurelta osin järjestöt. On tärkeää, että kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden toimijoiden vastuista väkivaltaongelman hoitamisessa on selkeästi sovittu palvelujärjestelmässä, sillä muutoin se jää helposti hoitamatta muiden ilmiöiden taustalla. Asiaan puuttuminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä, palvelujen linkittämistä ja tiedon kulkua eri toimijoiden välillä.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisylle ja työn suunnitelmalliselle kehittämiselle tarvitaan sovitut ohjaamisen ja johtamisen rakenteet uudistuvassa kunta- ja palvelurakennetyössä.

Väkivallasta aiheutuu yksilölle, perheelle ja yhteiskunnalle terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja sekä taloudellisia kustannuksia. Varovaisen arvion mukaan väkivallasta aiheutuvat välittömät kustannukset ovat 91 miljoonaa euroa vuodessa.

Nämä suositukset antavat suuntaviivat lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Suositusten tarkoituksena on tukea ja edistää paikallista ja alueellista työtä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja siitä aiheutuvien ongelmien ja kustannusten vähentämiseksi.

Suosituksset on valmistellut sosiaali- ja terveysministeriö yhteistyössä Suomen Kuntaliiton, lääninhallitusten ja kuntien edustajien kanssa. Valmistelun aikana on myös kuultu alan järjestöjä. Suositukset perustuvat väkivallan ehkäisyn kansallisen kehittämistyön aikana syntyneeseen tietoon ja kokemukseen sekä kansainvälisiin suosituksiin.

Helsingissä toukokuussa 2008

Sosiaali- ja terveysministeriö

Suomen Kuntaliitto

Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

Toimitusjohtaja *Risto Parjanne*

Kansliapäällikkö *Kari Välimäki*

Johtaja *Jussi Merikallio*

JOHDANTO

Lähisuhde- ja perheväkivalta loukkaa ihmisoikeuksia ja vaarantaa tasa-arvoa, terveyttä, hyvinvointia ja väestön turvallisuutta. Eri hallinnonalojen ja kansalaisjärjestöjen on yhteisin ponnistuksin paneuduttava kaikin tavoin sen ehkäisemiseen.

YK:n ihmisoikeussopimusten (liite 3) mukaan kansalliset hallitukset vastaavat naisiin ja lapsiin kohdistuvan ja muun lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja sen aiheuttamien ongelmien hoitamisesta.

Lähisuhde- ja perheväkivalta jää helposti havaitsematta, koska niin uhrilla kuin tekijälläkin on häpeän, syyllisyyden ja pelon vuoksi korkea kynns kertoa väkivallasta ja hakea apua. Kun kyseessä on lähisuhteessa koettu seksuaalinen väkivalta tai hyväksikäyttö, on kokemusten puheeksi ottaminen erityisen vaikeaa. Työntekijät eivät aina näe viitteitä tai vihjeitä väkivallasta eivätkä välttämättä osaa etsiä ilmiötä muiden ongelmien, kuten päihderiippuvuuden tai mielenterveysongelmien takaa. Samoin lapsiin, nuoriin, vanhuksiin ja vammaisiin kohdistuva väkivalta ja kaltoinkohtelu jäävät yleisesti piiloon ja sen uhrin vaille apua.

Kun eri toimijoiden vastuita väkivaltaongelman hoitamiseksi ei ole palvelujärjestelmässä selkeästi sovittu, se jää helposti hoitamatta muiden ilmiöiden taustalla. Asiaan puuttuminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä, palvelujen linkittämistä ja tiedon kulkua eri toimijoiden välillä.

Väkivallasta aiheutuu yksilölle, perheelle ja yhteiskunnalle terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja sekä taloudellisia kustannuksia. Keskikokoisessa suomalaisessa kunnassa, Hämeenlinnassa vuonna 2001 tehdyn tutkimuksen mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset olivat 1,2 miljoonaa euroa vuodessa, viidennes oli terveydenhuollosta, yli puolet sosiaalitoimista ja runsas neljännes oikeustoimista. Koko maan tasolla ovat välittömät kustannukset arviolta 91 miljoonaa euroa vuodessa. Väkivallan ehkäiseminen on kansantaloudellisesti kannattavaa.

Suomessa lähisuhde- ja perheväkivalta nousi yhteiskunnalliseen keskusteluun merkittävästi vasta 1990-luvulla. Vuonna 1997 aloitettiin kansallinen Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti, joka lisäsi tietoisuutta ongelman laajuudesta ja monimuotoisuudesta. Havaittiin myös, että väkivallan ehkäisemisessä ja palveluiden saatavuudessa oli puutteita eikä

sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöllä ollut aina riittävästi osaamista puuttua ongelmaan.

Vuosina 2004–2007 Sosiaalialan kehittämishankkeen yhtenä osahankkeena jatkettiin lähisuhde- ja perheväkivaltaa kokeneiden ihmisten palveluiden kehittämistä kiinteäksi osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluja. Kuntien avuksi sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi vuonna 2005 oppaan ”Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön”. Opas laadittiin työvälineeksi kunnille ja seutukunnille lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi. Vuoden 2007 lopulla yli puoleen Suomen kunnista tai seutukunnista oli luotu tai oltiin luomassa väkivallan ehkäisyn toimintaohjelmia ja kehittämistyö oli edennyt.

Palvelujärjestelmässä on kuitenkin edelleen puutteita väkivallan uhrien, sitä perheissä kokevien ja väkivallalle altistuneiden lasten ja nuorten sekä väkivallan tekijöiden palveluiden osalta. Palvelutarjonnassa ja palvelujen saatavuudessa on aukkoja ja alueellisia eroja eikä toiminnoista ole saatu pysyviä.

Väkivaltaongelmien ehkäisyä ja varhaista puuttumista ongelmiin on tehostettava. Hankkeissa kehitettyjä toimintamalleja ja työkäytäntöjä on tärkeää juurruttaa osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluja ja turvata toiminnan kattavuus, jatkuvuus ja pysyvyys.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisylle ja työn suunnitelmalliselle kehittämiselle on nyt hyvä mahdollisuus, kun kunta- ja palvelurakennemuutoksessa luodaan uudenlaisia tapoja tuottaa palveluita. Väkivallan ehkäisy ja sen aiheuttamien ongelmien hoitaminen voidaan saada jo alusta pitäen osaksi uudenlaisten organisaatioiden, kuten kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden, tehtäviä.

Vastaisuudessaakin kunnat vastaavat edelleen sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä. Niiden on huolehdittava siitä, että nämä suositukset toteutuvat sekä niiden itse tuottamissa että muualta, kuten yksityisiltä palveluntuottajilta, hankkimissa palveluissa.

SUOSITUSTEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Suositus antaa suuntaviivat kuntien, niiden muodostamien yhteistoiminta-alueiden ja sairaanhoitopiirien sosiaali- ja terveystalveluissa tehtävälle väkivallan ehkäisyyölle.

Suositusten tavoitteena on

- vaikuttaa siihen, että lähisuhde- ja perheväkivalta ymmärretään vakavana ongelmana, johon on puututtava niin, että väkivalta vähenee koko maassa
- auttaa sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioita, päätöksentekijöitä ja henkilöstöä kehittämään lähisuhde- ja perheväkivaltaongelmaa ehkäiseviä rakenteita ja toimintatapoja
- edistää koordinoitua ja tavoitteellista yhteistyötä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyssä kunnissa ja niiden yhteistoiminta-alueilla
- edistää sitä, että sosiaali- ja terveystalveluissa on saatavilla ammatillisesti johdettuna ja koordinoituna apua ja palveluja väkivaltaa kokeneille henkilöille, väkivaltaisissa perheissä eläville lapsille ja nuorille sekä väkivaltaa käyttäville henkilöille riittävän varhain ja riittävän pitkään

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

Lähisuhde- ja perheväkivallan ilmiöön liittyy häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa. Väkivalta on usein toistuvaa ja pahenevaa ja sitä esiintyy kaikissa sosiaaliryhmissä ja kulttuureissa.

Perheen sisäisissä ihmissuhteissa esiintyvää väkivaltaa on kuvattu monenlaisin käsittein. *Tässä julkaisussa käytetään käsitettä lähisuhde- ja perheväkivalta*, joka käsittää sekä perheen sisällä että muissa läheisissä riippuvuussuhteissa tapahtuvan väkivallan. Usein väkivaltaa esiintyy jo seurustelusuhteessa, mutta myös avo- tai avioeron yhteydessä tai sen jälkeen. Väkivallan tekijänä voi olla mies tai nainen tai molemmat, ja väkivalta saattaa kohdistua puolisoon tai lapseen. Myös lapset voivat olla väkivaltaisia toisiaan kohtaan tai vanhempiaan kohtaan. Aikuiset, muualla asuvat lapset voivat käyttää väkivaltaa vanhempiaan kohtaan.

Lähisuhde- ja perheväkivallan muotoja ovat:

- *fyysinen väkivalta*: väkivallalla uhkaaminen, lyöminen, tukistaminen, läp-siminen, potkiminen, töniminen, kuristaminen ja terä- tai ampumaseen käyttö
- *henkinen väkivalta*: pelottelu, vähättely, nöyryyttäminen, nimittely, mitätöinti, eristäminen, kontrollointi ja sosiaalisen kanssakäymisen rajoittaminen
- *"kunniaväkivalta"*: perheen tai suvun piirissä tapahtuva kunniannormien puolustamiseen liittyvä ihmisoikeuksia rikkova väkivalta¹
- *hengellinen väkivalta*: henkinen väkivalta, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus
- *seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö*: raiskaus, sukupuoliyhteyden tai seksuaalisen kanssakäymisen eri muotoihin pakottaminen ja insemi

¹ www.ahaa-avaimia.fi

- *tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen*²
- *taloudellinen väkivalta*: rahan käytön kontrollointi, kiristäminen ja toisen rahojen ottaminen omaan käyttöön
- *hoidon ja huolenpidon laiminlyönti*: kovaotteiset hoitotoimet ja fyysisten tai psyykkisten perustarpeiden laiminlyönti

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyllä tai ehkäisytyöllä tarkoitetaan kaikkea kolmea ehkäisyn tasoa, eli väkivallan ehkäiseminen ennen sen syntymistä, väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijöihin kohdistuvat toimet sekä väkivaltaa jo kokeneiden hoitoa ja asemaa parantavat toimet.

² Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle.
Ihmisoikeusliitto ry www.ihmisoikeusliitto.fi > KokoNainen

SUOSITUKSET KUNNILLE JA ALUEELLISILLE TOIMIJOILLE

I STRATEGINEN OHJAUS JA SUUNNITTELU

I.1 Vastuu, johtaminen ja työnjako

Kunta päättää eri hallintokuntien välisen työnjaon väkivallan ehkäisytyössä sekä sen, kuka väkivallan ehkäisystä vastaa ja kuka sitä johtaa.

Väkivallan ehkäisy on koko kunnan ja kaikkien hallintokuntien tehtävä. Poikkihallinnollinen yhteistyö on välttämätöntä väkivallan ehkäisyssä. Kunta päättää selkeästi sen, kuka koordinoi väkivallan ehkäisytyön kokonaisuutta ja kuka mistäkin vastaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaava lautakunta huolehtii siitä, että kuntaan tai kunta- ja palvelurakennemuutoksen määrittelemälle laajemmalle alueelle asetetaan poikkihallinnollinen väkivallan ehkäisyn koordinaatio- tai yhteistyöryhmä. Se vastaa väkivallan ehkäisytyön suunnittelusta, koordinoinnista ja seurannasta.

Ryhmään nimetään edustajat eri hallinnonaloilta, järjestöistä ja seurakunnista. Se työskentelee sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavan lautakunnan alaisuudessa.

Väkivallan ehkäisytyön vastuuhenkilö nimetään jokaiseen kuntaan. Laajemmilla yhteistoiminta-alueilla vastuuhenkilö voi toimia päätoimisesti. Vastuuhenkilö huolehtii siitä, että poikkihallinnollinen ja moniammatillinen työ toimii saumattomasti. Häneltä edellytetään soveltuvaa sosiaali- ja terveysalan korkeakoulututkintoa.

1.2 Toimintaohjelmat ja -suunnitelmat

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyö on sisällytetty kunnan hyvinvointistrategiaan ja turvallisuussuunnitteluun sekä sosiaali- ja terveydenhuollon laajan väestöpohjan organisaatioiden toimintasuunnitelmiin.

Kunnat tai niiden yhteistoiminta-alueet sisällyttävät lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön strategiset linjaukset ja tavoitteet hyvinvointistrategiaansa ja turvallisuussuunnitelmiinsa vuoden 2009 loppuun mennessä. Ne voivat olla strategioissa joko omana toimintasuunnitelmanaan tai -ohjelmanaan tai omana sisältökohtanaan.

Toimintaohjelman laatimisesta, toimeenpanosta, seurannasta ja väkivallan ehkäisytyön tulosten raportoinnista vastaa väkivallan ehkäisyn koordinaatio- tai yhteistyöryhmä.

Kuntien suunnitelmissa määritellään väkivallan ehkäisytyön poikkihallinnollinen johtamisvastuu, työnjako hallinnonalojen kesken ja hallinnonalat ylittävien tehtävien koordinointi-, seuranta- ja arviointivastuut. Toiminnalle asetetaan painopisteet ja määritellään, millä toimilla ja resursseilla tavoitteet saavutetaan.

Myös sairaanhoitopiirit ja muut sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavat laajan väestöpohjan organisaatiot sisällyttävät lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyötä koskevat tavoitteet ja toimet omiin suunnitelmiinsa ja toimintaansa. Ne kehittävät toimintamalleja hoitaa lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvia ongelmia.

Organisaatioissa sovitaan, miten ehkäisytyötä seurataan ja arvioidaan. Väkivallan esiintymistä ja sen aiheuttamia kustannuksia sekä väkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelman tai -ohjelman toteutumista arvioidaan valtuustokausittain.

Sosiaali- ja terveysministeriön opas *Kenelle lyönnit kuuluvat* (2005:7) ja siihen liittyvä kalvosarja tarjoaa tietoa väkivallan ehkäisyn toimintaohjelmien kehittämisen tueksi.

2 HENKILÖSTÖN AMMATILLISET VALMIUDET

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ammatillisia valmiuksia lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyöhön ja ongelmien hoitamiseen lisätään. Henkilöstön koulutuksessa otetaan huomioon erityisosaamisen tarve, jota seksuaalista väkivaltaa tai hyväksikäyttöä kokeneiden auttaminen vaatii.

Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö sekä perusettä erityispalveluissa tuntee lähisuhde- ja perheväkivallan erityispiirteet ja on omaksunut työkäytännöt, joilla tunnistetaan väkivallan merkit, osataan ottaa asia puheeksi ja rohkaista asiakasta tai potilasta hakemaan hoitoa ja apua. Suosituksen liitteenä (liite 1) on *Ota väkivalta puheeksi* -muistilista.

Myös seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön tunnistamista on parannettava sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Kuten muustakin väkivallasta, myös seksuaalisesta väkivallasta kysyminen on otettava rutiiniksi terveydenhuollon palveluissa, erityisesti neuvoloissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa³.

Olipa käytetty väkivalta luonteeltaan henkistä, fyysistä tai esimerkiksi seksuaalista, väkivallasta aiheutuvien ongelmien hoitamiseen tarvitaan erityisosaamista. Työnantajat tukevat ja järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle mahdollisuudet jatko- ja täydennyskoulutukseen. Tietoa ja erityisosaamista tarvitsevat esimerkiksi poliklinikoiden työntekijät, neuvolatyöntekijät, kouluterveydenhoitajat ja lääkärit, koulukuraattorit, työterveydenhuollon työntekijät, sosiaalityöntekijät, perheneuvoloiden ja turvakotien työntekijät sekä kotihoidon, päihdetyön ja mielenterveyshuollon työntekijät.

Työntekijän on aina mietittävä, mikä vaikutus hänen toimenpiteellään voi olla uhrin turvallisuuteen: lisääntykö vai vaarantuuko uhrin turvallisuus. Uhrin turvallisuuden varmistaminen edellyttää väkivallan uhrien ja tekijöiden kanssa työskentelevien viranomaisten tiivistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa.

Työntekijöidensä kautta palvelujärjestelmä ottaa vastuun ja huolehtii väkivallan uhrin ja lasten turvallisuudesta.

³ Seksuaalista väkivaltaa koskevat tarkemmat tavoitteet ja toimenpidesuosituksukset ovat Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämistä koskevassa toimintaohjelmassa 2007–2011 (STM 2007:17).

Työntekijät tarvitsevat myös valmiuksia tehdä verkostoitunutta työtä väkivallan uhrien, tekijöiden ja väkivallalle perheissään altistuneiden lasten pitkäjänteiseksi auttamiseksi.

Kunnat, alan oppilaitokset ja muut tahot kehittävät ja toteuttavat yhteistyössä tarvittavaa koulutusta. Väkivallan ehkäisyn koordinaatio- tai yhteistyöryhmä koordinoi ja seuraa koulutuksen toteutumista.

Koulutuksen lisäksi on tärkeää huolehtia väkivaltaongelmien kanssa työskentelevien työntekijöiden ammatillisesta jaksamisesta. Heille tarjotaan säännöllistä työnohjausta sijaistraumatisoitumisen välttämiseksi.

3 TARVITTAVAT PALVELUT

3.1 Ennalta ehkäisevät palvelut

Ennalta ehkäisevät palvelut ovat osa toimivaa palvelukokonaisuutta.

Lasten ja nuorten osalta on erityisen perusteltua kehittää ennalta ehkäisevää toimintaa muun muassa varhaiskasvatuksessa, koulu yhteisöissä sekä lapsen kotikasvatuksessa, jossa tutkimusten mukaan edelleen myös kuritusväkivallan käyttöä pidetään hyväksyttävänä. Lasten ja nuorten tulee saada jo varhain elämäntaito- ja asennekasvatusta väkivallattomaan käyttäytymiseen.

Omien valmiuksiensa lisäämiseksi lapset tarvitsevat muun muassa tietoa omista oikeuksistaan, turvallisuuden tunnetta, taitoja omien keinojen kartoittamiseen, tietoa omista seksuaalioikeuksistaan ja seksuaalikehityksestä, tietoa kaltoinkohtelusta ja sen kohteeksi joutumisen riskeistä sekä toimintaohjeita ja valmiuksia toimia ongelmatilanteissa.

Väkivallattomuuteen tähtäävään kasvatukseen sisällytetään yksilön koskemattomuuden ymmärtämiseen ja itsesuojeluun tähtäävien tietojen ja taitojen (turvataitojen) opetusta. Äitiys- ja lastenneuvoloissa, varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa opetetaan turvataitokasvatusta.⁴ Turvataito-opetuksen tulee aina tapahtua ikätasoisesti ja lasta pelottelematta. Yhtä lailla on tärkeää antaa lapselle

⁴ Lajunen K. ym. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Stakes 2005.

riittävät valmiudet toimia turvallisesti nykyisessä mediaympäristössä ja hyödyntää sen positiivisia mahdollisuuksia sekä antaa tietoa niistä riskeistä, joita internetiin ja sen käyttöön voi liittyä. Olennaista on, että turvataitokasvatus on koordinoitua, että se aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja että se toistuu eri aikuisten taholta lapsen arjessa.

Toimenpidesuositukset seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön ehkäisemiseen ovat Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämistä koskevassa toimintaohjelmassa 2007–2011 (STM 2007:17).

Äitiys- ja lastenneuvoloissa on käytössä parisuhdeväkivallan seula rasakaana olevien ja vasta synnyttäneiden naisten parisuhdeväkivallan seulontaan. Asiasta saa lisätietoa sosiaali- ja terveysministeriön *Neuvolaoppaasta* (2005:12).

Kunnat, niiden yhteistoiminta-alueet ja sairaanhoitopiirit kehittävät väkivallan tunnistamiskäytäntöjä ja ottavat käyttöön seulontamenetelmiä, jotka nostavat esiin väkivaltakokemuksia ja mahdollistavat varhaisen puuttumisen väkivaltaan.

3.2 Väkivallan uhrien palvelut

Kunnissa tai kuntien yhteistoiminta-alueilla on väkivaltatyön toimintamalli, joka sisältää ongelmia ehkäisevää toimintaa, matalan kynnyksen palveluita, akuuttipalveluita, kuten turvakotipalveluja ja kriisiapua, väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneita palveluita sekä pitkäaikaista tukea ja terapiaa väkivallan traumatisoimille ihmisille.

Akuutti apu

Kunnissa tai niiden yhteistoiminta-alueilla on saatavilla asianmukaisia ja ammatillisesti ohjattuja turvakotipalveluja. Euroopan neuvoston asiantuntijaryhmän suosituksen mukaan 10 000 asukasta kohden tulisi olla yksi turvakodin perhepaikka. Maassamme tarvittaisiin 500 turvakodin perhepaikkaa. Nyt niitä on noin 120.

Terveyskeskusten ja sairaaloiden vastaanotto-, hoito- ja palvelutoiminnassa on huolehdittava siitä, että akuutissa väkivaltatilanteessa asiakkaat saavat nopeasti kriisiavun ja hoidon väkivallan aiheuttamaan kriisiin. Seksuaalista väkivaltaa kokeneiden tarvitseman tuen ja hoidon järjestämiseen on varauduttava palvelujärjestelmän eri tasoilla.

Sosiaalipäivystyksessä kohdataan akuutteja lähisuhde- ja perheväkivaltilanteita. Sosiaalityöntekijän tulee työskennellä tiiviissä yhteistyössä poliisin kanssa ja turvata näin se, että väkivallan kohteena oleva perheenjäsen saa tarvitsemansa avun ja hoidon.

Akuutteja tilanteita varten luodut toimintamallit varmistavat, että viranomaisten ja eri palveluntuottajien yhteistyö ja tiedon kulku toimii. Seksuaalista väkivaltaa kokeneiden hoitoketjut on organisoitava sairaanhoitopiireittäin. Myös seksuaalisen väkivallan poika- ja miesuhrit tulee huomioida tuki- ja hoitojärjestelyissä. Alaikäiselle uhrille on aina järjestettävä lastensuojelullinen ja psykiatrinen arviointi. Uhrin psykososiaalisen tuen tarve on kartoitettava ja tukitoimet ja seuranta järjestettävä. Uhrille on annettava myös kirjalliset ohjeet väkivallasta selviytymisen tueksi.⁵

Väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneet palvelut

Kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetussa laissa (169/2007, 6 §) laajan väestöpohjan kuntayhtymien tehtävänä on edistää alueellaan terveyden, toimintakyvyn ja sosiaalisen turvallisuuden huomioon ottamista. Tämä tarkoittaa sitä, että kuntayhtymä huolehtii väkivallan ehkäisyn erityisosaamista edellyttävien palveluiden saatavuudesta. Nykyisten palveluiden hajanaisuus ja puutteet merkitsevät sitä, että väkivallan uhrit ja tekijät eivät saa tarvitsemaansa apua. Tästä syystä erityisosaaminen on tarkoituksenmukaista koota siten, että väkivallan uhri ja tekijä voivat päästä suoraan väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneeseen palveluun, joihin muut toimijat voivat suoraan ilman ajanvarausta ohjata väkivallan uhrin ja tekijän. Palvelussa on kokonaisvaltaisesti arvioitava väkivallan uhrin ja tekijän turvallisuus, avun ja tuen tarve sekä koordinoida hänen tarvitsemansa palvelut siten, että se helpottaa avun vastaanottamista ja varmistaa palveluketjun toimivuuden. Väkivallan ehkäisyn erityispalvelu voidaan tuottaa jonkin olemassa olevan palvelun yhteydessä tai perustaa erityinen palveluyksikkö.

Pitkäkestoinen tuki ja terapia

Perusterveydenhuolto on avainasemassa traumaperäisten mielenterveyden häiriöiden ja niiden psykososiaalisten seurausten tunnistamisessa. Kunnassa tai laajemmalla alueella on järjestettävä asiantuntevaa pitkäkestoista tukea ja yksilö- tai ryhmämuotoista terapiaa väkivallasta trauma-

⁵ Lisää tietoa saa oppaasta Sirpa Taskinen (toim.) 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijatyöryhmän suosituksia sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes. Oppaita 55.

tisoituneille uhreille ongelmien ja traumojen poistamiseksi. Myös seksuaalisen väkivallan aiheuttamista kroonisista oireista kärsivien on päästävä psykiatriseen konsultaatioon ja terapiaan. Tukea ja terapiaa voidaan tarjota terveydenhuollon palveluissa tai väkivallan ehkäisyn erityispalveluissa, joita järjestävät muun muassa kolmannen sektorin toimijat. Apua on oltava tarjolla nopeasti.

Kunnissa suositellaan organisoitavaksi sosiaali- ja terveystoimen, seurakuntien ja järjestöjen yhteistyönä ryhmämuotoista, ammatillisesti ohjattua keskustelu- ja vertaisryhmätoimintaa joko suljettuina tai avoimina ryhminä.

Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen erityistarpeet otetaan huomioon, kun palveluja ja tukea järjestetään. Lisää tietoa saa sosiaali- ja terveysministeriön oppaasta (2005:15) *Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta*.

3.3 Väkivaltaa kokevien lasten ja nuorten palvelut

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisy, varhainen puuttuminen sekä palvelujen turvaaminen on yhtenä sosiaali- ja terveydenhuollon painoalueena.

Kunnissa, niiden yhteistoiminta-alueilla ja sairaanhoitopiireissä on luotava toimintamallit ja toimivat työkäytännöt, joilla pystytään puuttumaan varhain lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan väkivaltaan ja hoitamaan väkivallasta aiheutuneita ongelmia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön on tiedostettava ja tunnistettava lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijät ja merkit.⁶ Työntekijöiden on lastensuojelulain edellyttämällä tavalla puututtava varhain perheen tilanteeseen, jos siinä ilmenee väkivaltaisuutta, lasten kaltoinkohtelua tai hyväksikäyttöä tai jos lapsi joutuu väkivallan välikappaleeksi esimerkiksi ero- ja huoltajuuskiistoissa.

Poliisin kotihälytysten yhteydessä on varmistettava lasten ja nuorten turvallisuus sekä toimittava lastensuojelulain mukaisesti. Viranomaisten yhteistyölle on luotava ennalta sovitut menettelyt kaikkina vuorokauden-aikoina.

⁶ Paaivilainen Eija, Flinck Aune. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suositukset. Hoitotyön tutkimussäätiö. www.hotus.fi.

Lastensuojelulaitoksissa ja -yksiköissä sekä perhehoidossa tehostetaan väkivallasta aiheutuneiden ongelmien käsittelyä. Sijoitettujen lasten ja nuorten mahdollisia väkivaltakokemuksia arvioidaan ja heille järjestetään tarvittavat tutkimukset ja hoidot.

Väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille on turvattava palvelut ongelmien hoitamiseksi. Vuoden 2008 alusta voimaan tullut lastensuojelulaki (15 §) velvoittaa turvaamaan, että lapset ja nuoret saavat kiireellisesti akuuttia apua, kriisiapua ja tarpeeksi pitkäkestoista hoitoa. Turvakoti- ja muita erityispalveluita tulee olla tarjolla myös lapsille ja nuorille. Lasten ja nuorten vanhempien, viranomaistahojen ja muiden toimijoiden keskinäiseen tiedonkulkuun ja yhteistyöhön on luotava toimivat työkäytännöt.

3.4 Väkivaltaa kokevien vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten palvelut

Lähisuhde- ja perheväkivallan kohteeksi joutuneiden vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten tarvitsemia palveluja kehitetään ja niiden saatavuutta parannetaan.

Sosiaali- ja terveystyöpalveluissa havaitaan ja tunnistetaan vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten henkilöiden elämäntilanteisiin liittyvät väkivallan riskit ja puututaan näihin tilanteisiin varhaisessa vaiheessa.

Sosiaali- ja terveystyötoimen johdon ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöiden tehtävänä on huolehtia ja varmistaa, että kotihoidossa sekä kunnallisissa ja yksityisissä palvelu- ja hoitoyksiköissä luodaan selkeät toimintamallit tunnistaa ja puuttua väkivaltaan. Niissä tulee myös olla moniammatilliset yhteistyökäytännöt vanhuksiin, vammaisiin ja kehitysvammaisiin kohdistuvan väkivallan, laiminlyönnin, kaltoinkohtelun ja hyväksikäytön ehkäisemiseksi.

Työntekijät seuraavat omaishoidossa olevien asiakkaiden kokonaishyvinvointia vastaanotoilla ja kotikäynneillä. Jos omaishoitosuhteessa havaitaan väkivaltaa, suhteen jatkuminen arvioidaan uudelleen ja tarvittaessa hoitojärjestelyitä muutetaan. Palveluohjausta kehittämällä väkivallan uhrille turvataan mahdollisuus saada ohjausta ja neuvontaa sekä apua hoitonsa järjestämiseksi uudelleen.

Erityispalveluiden järjestäminen väkivaltaa, laiminlyöntiä tai kaltoinkohtelua kokeneille vanhuksille, vammaisille ja kehitysvammaisille on yhtä tärkeää kuin muillekin väkivaltaa kokeneille ihmisille. Palveluissa otetaan huomioon heidän erityistarpeensa.

3.5 Apua väkivaltaa käyttäville henkilöille

Lähi-suhteissaan ja perheissään väkivaltaa käyttäviä henkilöitä tulee tukea ja auttaa lopettamaan väkivaltainen käyttäytyminen ja auttaa vastaamaan teoistaan.

Kun väkivaltaa käyttävä henkilö lopettaa väkivallan käytön, vähenee väkivalta. Väkivallan tekijän kanssa tehtävän työn yhtenä kriteerinä on, että hän ottaa vastuun teostaan. Tekijän kanssa työskentelevät työntekijät tekevät yhteistyötä uhrin kanssa työskentelevien kanssa. Työskentely väkivallan tekijöiden kanssa ei saa vaarantaa väkivallan uhrien turvallisuutta.

Lähi-suhteissaan ja perheissään väkivaltaa käyttäville henkilöille lisätään mahdollisuuksia saada pitkäjänteistä apua, tukea ja hoitoa väkivaltaisen käyttäytymisensä lopettamiseksi. Viranomaistoiminnassa heitä kannustetaan ja tuetaan hakemaan apua ongelmaansa.

Väkivaltaa käyttävien henkilöiden auttamiseksi on parannettava viranomaisyhteistyötä ja viranomaisten välistä tiedonkulkua.

Kun asiakkaan tai potilaan väkivaltaisuus paljastuu sosiaali- tai terveyspalveluissa, asiasta raportoidaan asiakkaan suostumuksella kunnan tai kuntien yhteistoiminta-alueella väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneisiin palveluihin/yksiköihin. Toimipiste ottaa yhteyttä henkilöön 24 tunnin sisällä ja arvioi sekä väkivallan tekijän että uhrin ja mahdollisten lasten turvallisuus ja avun tarve.

Sosiaalityössä, päihdehuollossa, terveydenhuollon katkaisuhoidossa, lääkärin ja terveydenhoitajan vastaanottotoiminnassa sekä työterveydenhuollossa kehitetään valmiuksia tunnistaa asiakkaan tai potilaan väkivaltaisuus. Asian puheeksi ottamisen käytäntöjä on syytä tehostaa. Palveluohjausta kehittämällä asiakasta tai potilasta ohjataan aktiivisesti hakemaan apua.

Päihdetyötä tekevät puuttuvat tehokkaasti väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Päihdetyön palveluketjuihin tarvitaan erityisosaamista väkivaltaa käyttävien ihmisten auttamiseksi. Katkaisuhoidossa, A-klinikoilla, päihdehuollon kuntoutumisyksiköissä ja muissa päihdepalveluissa lisätään henkilöstön valmiutta käsitellä ja antaa apua väkivaltaisuusongelmaan.⁷

Väkivallan tekijöille tarkoitettuja väkivallan katkaisuoajelmia kehitetään kunta- tai yhteistoiminta-aluekohtaisesti. Kunnat huolehtivat siitä, että

⁷ Lisää tietoa saa julkaisusta Koko perhe kierteessä. Lähi-suheväkivalta ja alkoholi. Selvityksiä 2007:27.

palveluja kehitetään väestön tarpeita vastaavasti yhteistyössä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa seudullisesti tai alueellisesti. Katkaisuohjelmien tulee olla riittävän pitkäkestoisia ja niiden toteuttamista tulee seurata.

4 KANSALAISTOIMINTA VÄKIVALLAN EHKÄISYSSÄ

Kansalaisjärjestöjen, seurakuntien ja viranomaisten yhteistyötä väkivallan torjunnassa parannetaan.

Tavoitteena on, että kansalaisjärjestöt, seurakunnat ja muut yhteisöt edistävät oman yhteisönsä tietoisuutta väkivaltailmiöstä ja toimisivat väkivaltaa vastustavan asenneilmapiirin luomiseksi yhteisöissään. Mikäli niiden jäsenkunnassa esiintyy lähisuhde- ja perheväkivaltaa, tiedotetaan jäsenille ongelmiin tarjolla olevista palveluista ja tukimuodoista sekä kannustetaan heitä hakemaan apua.

Julkinen sektori toimii alueellisesti ja paikallisesti yhdessä kansalaisjärjestöjen, seurakuntien ja muiden yhteisöjen kanssa sekä luo niille toimintaedellytyksiä ehkäistä lähisuhde- ja perheväkivaltaa ja järjestää tukihenkilötoimintaa ja muuta vapaaehtoistyötä väkivaltaan puuttumiseksi. Kansalaisjärjestöjen ehkäisevä työ on hyvä kiinnittää muuhun paikkakunnalla toteutettavaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyöhön.

5 DOKUMENTOINTI JA TILASTOINTI

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastyössä parannetaan lähisuhde- ja perheväkivallan dokumentointia ja tilastointia.

Väkivallasta aiheutuneet ongelmat, vammat ja sairaudet kirjataan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasasiakirjoihin sekä asiakastietojärjestelmään. Väkivaltaongelmien esiintyvyyttä ja väkivallasta aiheutuvien vammojen ja sairauksien tilastointia kehitetään valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti. Kehittämistyön on tarkoitus valmistua vuonna 2011.⁸

⁸ Työ tapahtuu osana Sosiaalialan tietoteknologiahanketta, jossa kehitetään sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiä.

Päivystys-, ensihoito- ja polikliinisessa työssä kirjataan väkivaltata-
pahtumat ja uhrin vammat selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Asian mahdol-
liselle oikeuskäsittelylle on erityisen tärkeää, että akuuttivaiheessa ongel-
ma diagnosoidaan ja dokumentoidaan tarkoin. Vammojen kirjaamisessa
otetaan käyttöön pahoinpitely- ja keho karttalomakkeisto (PAKE-lomak-
keisto).

Hoito- ja palvelusuunnitelmiin kirjataan omaksi kohdakseen tapahtu-
mat ja havainnot, jotka koskevat asiakkaan tai potilaan lähisuhde- ja perhe-
väkivaltakokemuksia. Samoin kirjataan toimet, joilla asiakasta tai potilasta
autetaan, sekä mahdollinen jatkohoitopaikka.

Väkivaltaa ja kaltoinkohtelua koskevien havaintojen huolellinen do-
kumentointi on kaikissa palvelu- ja hoitoyksiköissä tärkeää jatkotoimien
kannalta.

6 TIEDOTTAMINEN JA VAIKUTTAMINEN

**Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonaloilla toteutetaan tie-
dottamis- ja vaikuttamistoimintaa lähisuhde- ja perheväkivallan
ehkäisemiseksi ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentämiseksi.
Kunnan kaikessa toiminnassa korostetaan väkivallattoman toi-
mintatavan merkitystä.**

Kaikessa kunnan toiminnassa on nostettava keskeiseksi arvoksi väkivallaton,
ihmisiä kunnioittava ja neuvotteluun perustuva toimintakulttuuri.

Kuntalaisille on tarjolla tietoa ja neuvontaa lähisuhdeväki- ja perheval-
lasta sekä siitä, mistä ongelmaan voi saada tukea ja apua. Niistä tiedotetaan
kuntien kotisivuilla ja palveluoppaissa tai esitteissä. Lisäksi toimintayksi-
köiden tulee antaa asiasta tilannekohtaista ohjausta ja neuvontaa. Maahan-
muuttajien ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden tulee saada
tietoa omalla kielellään.

Kunnissa ja yhteistoiminta-alueilla on syytä toteuttaa väkivallan ehkäi-
sykampanjoita ja tapahtumia kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja muiden
toimijoiden yhteistyönä. Kampanjoissa on tehtävä näkyväksi myös seksua-
aalisen väkivallan näkökulma. Kampanjoilla vahvistetaan väkivaltaa vastus-
tavia asenteita ja käyttäytymismalleja.

Sosiaali- ja terveydenhuolto yhteistyössä muiden toimijoiden kans-
sa ylläpitää väkivaltakielteistä ilmapiiriä ja korostaa väkivaltaa käyttävien
henkilöiden vastuuta väkivaltaisuudestaan. Keskustelussa ja kannanotoissa

tuodaan selvästi esiin, että lähisuhde- ja perheväkivalta ei ole yksityisasia vaan rikos, josta tekijän tulee ottaa vastuu.

Sosiaali- ja terveydenhuollolla on vastuunsa väkivallan uhrin ja lasten turvallisuuden varmistamisesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa sitoudutaan toteuttamaan tiedottamis- ja vaikuttamistoimintaa lähisuhde- ja perheväkivallan ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi. Hallinnonalalla järjestetään foorumeita ja tilaisuuksia, joissa keskustellaan väkivallan ehkäisemisestä.

Asian esillä pitämisessä käytetään median tarjoamia julkisia keskustelukanavia, joiden kautta tiedotetaan palveluista, kunnan tai alueen lähisuhde- ja perheväkivaltatilanteesta, väkivallan ehkäisytyöstä, puuttumiskeinoista ja avun saamisesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten on syytä tuoda esiin, että lähisuhde- ja perheväkivalta on laaja yhteiskunnallinen ongelma.

SUOSITUSTEN TOTEUTUMISEN SEURANTA JA ARVIOINTI

Vastuu tavoitteiden toteutumisesta, seurannasta ja arvioinnista on kuntien ja kuntayhtymien johdolla.

Kunnissa ja kuntayhtymissä seurataan näissä suosituksissa esitettyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista ja raportoidaan asiasta muun toiminnan raportoinnin yhteydessä.

Valtakunnallisesti lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyä ohjaavat ja arvioivat yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntaliitto, Stakes ja lääninhallitukset. Suositusten toteutumista arvioidaan vuoden 2011 aikana.

Väkivaltailmiön yleisyyttä ja väkivallan ehkäisytyön toteutumista seurataan valtakunnallisesti sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanon seurannan ja lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnin osana.

LÄHDEKIRJALLISUUS

Etelä-Suomen lääninhallitus

Päätöksellä väkivaltaa vastaan. Etelä-Suomen läänin Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisy 2004–2007 –hankkeen loppuraportti. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja STO 6/2007.

Turvallinen lapsuus -käsikirja. Kouvolan seudun päiväkotimallit avuksi perheväkivallan ehkäisytyöhön. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 121/2007.

PAKE (pahoinpitely- ja kehokartta) -lomakkeisto. Helsinki 2006.
www.laanhallitus.fi

Itä-Suomen lääninhallitus

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy osaksi arjen turvallisuutta. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 122/2006.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyhankkeen Itä-Suomen läänin loppuraportti. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 142/2007.

www.laanhallitus.fi

Lapin lääninhallitus

”Hellan ja hangen välissä” -selvitys Lapin läänin lähisuhde- ja perheväkivaltapalveluista. Lapin lääninhallituksen julkaisusarja 3/2005.

www.laanhallitus.fi

Länsi-Suomen lääninhallitus

www.laanhallitus.fi

Oulun lääninhallitus

Oikeus ja kohtuus. Viranomaisyhteistyön mahdollisuudet ja rajoitteet lähisuhdeväkivallan ilmitulossa ja ehkäisemisessä. Oulun lääninhallituksen julkaisuja 115/2007.

www.laanhallitus.fi

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes

Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti: Elämä ilman pelkoa. Keino- ja kouluille puuttua pari- ja lähisuhdeväkivaltaan, Hamina 2002.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti: Rap – raiskatun akuuttiapu, Seksuaalista väkivaltaa kokeneen tutkimus ja hoito terveydenhuollon toimipisteissä. 2002.

Lajunen K. ym. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Stakes 2005

Sirpa Taskinen (toim.) 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijatyöryhmän suosituksia sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes. Oppaita 55.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas ja kalvosarja pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Oppaita 2005:7, Helsinki 2005.

Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Selvityksiä 2007:27.

Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Oppaita 2004:8, Helsinki 2004.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön koordinointi ja osaamisen kehittäminen. Selvityksiä 2006, Helsinki 2006.

Neuvolaopas. Oppaita 2005:12, Helsinki.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelma 2007–2011. Julkaisuja 2007:17.

Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Oppaita 2005:15, Helsinki 2005.

OTA VÄKIVALTA PUHEEKSI -MUISTILISTA

OTA VÄKIVALTA PUHEEKSI

- Työntekijänä omalla työpisteelläsi olet avainasemassa, kun on kyseessä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen ja siihen puuttuminen: olet väkivallan katkaisuprosessin ensimmäinen linkki. Tämä taskumuistilista on työväline, joka auttaa sinua lähestymään vaikeitakin tilanteita ja ottamaan väkivallan puheeksi asiakkaan kanssa. Asiakkaan kohtaaminen ei välttämättä aina mene listassa esitetystä järjestyksessä. Käytä sitä silloin siten, että keskustelu on luontevaa.
- Ole aina avoin, rehellinen ja myötätuntoinen asiakasta kohtaan. Sinulla on lupa kertoa mikä on oikein ja mikä väärin. Huolehdi, että asiakas ymmärtää mitä puhut ja että ymmärrät mitä hän kertoo. Ota tulkki tarvittaessa mukaan. Älä koskaan tyydy asiakkaan mukana olevan sukulaisen tai tuttavän tulkkausapuun. Kohtaa asiakas niin, että hänen on mahdollista puhua sinulle ja työtoverillesi yksin.
- Tilanteet ovat aina erilaisia. Voi olla, että asiakas ei ole halukas kertomaan väkivallasta epäilyksistäsi huolimatta. Tällöin tulee sopia uusi aika. Muista myös, että sinulla voi olla rikoksesta ilmoitusvelvollisuus (esim. lastensuojelulaki, asiakaslaki).
- Dokumentoi asiakastilanne ja kerro asiakkaalle aina mitä kirjaat. Tämä on tärkeää, sillä esimerkiksi lasten huolto- ja tapaamiskäynteissä aineisto voi olla yksi tärkeimmistä asiakirjoista.
- Ole tietoinen alueesi palveluista. Älä koskaan jätä asiakasta yksin, jos sopivaa palvelua ei löydy. Tapaa asiakas uudelleen.
- Taskumuistilistan tukena suositeltava kirjallisuus Parisuhdeväkivalta puheeksi – opas terveydenhuollon ammattihenkilöstölle äitiyshuollossa ja lasten terveystilanteissa <http://www.hyvan.helsinki.fi/daphne/vakivalta.pdf> sekä internetsivut www.nettiturvakoti.net. Käytä sivujen tietoutta hyväksesi ennen ja jälkeen kun kohtaat mahdollisen väkivallan kokijan tai tekijän.

Kun keskusteleet mahdollisesti väkivallan kohteeksi joutuneen kanssa...

- Kysy väkivallasta suoraan.
- Kuuntele myötätuntoisesti ja avoimesti.
- Varmista, että mahdollinen väkivallan tekijä ei ole paikalla.
- Kerro, miten monimuotoista väkivalta on.
- Ota väkivaltaan kantaa: kerro, että se on rikos ja että sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus.
- Kerro, että väkivalta ja riita ovat eri asioita ja että väkivalta useimmiten jatkuu, ellei siihen puututa.
- Kartoita asiakkaan omia kokemuksia ja käsityksiä väkivallasta.
- Kerro, että asiakas saa apua, ja saata hänet tarjolla oleviin palveluihin. Tarvittaessa sovi uusi tapaaminen.
- Arvioi väkivallan kokijan ja perheen välitön turvallisuuden tarve. Selvitä onko asiakkaan turvallista palata kotiin.
- Tee asiakkaan kanssa hänelle turvasuunnitelma.

Kun keskusteleet mahdollisesti väkivaltaisesti käyttäytyneen kanssa...

- Kysy väkivallasta suoraan (työparin käyttö on suositeltavaa).
- Kuuntele myötätuntoisesti ja avoimesti.
- Kerro, miten monimuotoista väkivalta on.
- Ota väkivaltaan kantaa: kerro, että se on rikos ja että sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus. Kerro, että väkivalta aiheuttaa seuraamuksia, jotka ovat väkivallan kokijalle, muille perheenjäsenille ja asiakkaalle itselleen tuhoisia.
- Kerro, että väkivalta ja riita ovat eri asioita ja että väkivalta useimmiten jatkuu, ellei siihen puututa.
- Ole kiinnostunut ja kartoita asiakkaan omia kokemuksia ja käsityksiä väkivallasta.
- Kerro, että asiakas saa apua, ja saata hänet tarjolla oleviin palveluihin. Tarvittaessa sovi uusi tapaaminen.
- Arvioi perheenjäsenten turvallisuus ja avun tarve. Toimi arvion mukaisesti ja kysy asiakkaan ymmärrystä muiden perheenjäsenten tämänhetkisestä turvallisuudesta.

LÄHISUHDE- JA PERHEVÄKIVALLAN ESIINTYVYYS

Kuolemaan johtava väkivalta

Kuolemaan johtava väkivalta on Suomessa yleistä verrattuna muihin Länsi-Euroopan maihin. Henkirikosten määrä on edelleen noin kaksinkertainen verrattuna Euroopan unionin jäsenmaiden keskiarvoon. Vuosittain kuolee parisuhdeväkivallan seurauksena 21 naista (keskiarvo vuosina 2002–2006). Vuosina 2002–2006 surmattiin 28 alle 15-vuotiasta lasta.

Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta

Suomalaisten yleisten uhritutkimusten mukaan parisuhdeväkivallasta 90 prosenttia kohdistuu naisiin. Vuonna 2005 tehdyn naisuhritutkimuksen mukaan joskus nykyisessä parisuhteessaan väkivaltaa on kokenut 20 prosenttia naisista. Kumppaninsa fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuu noin 100 000 naista vuosittain.

Lapsiin kohdistuva väkivalta

YK:n vuonna 2006 julkaiseman tutkimuksen mukaan 61 000 lasta kohtaa Suomessa väkivaltaa perheessään. Luvut ovat Euroopan korkeimpia. Ensi- ja turvakotien liiton tekemän haastattelututkimuksen mukaan vanhempien välistä väkivaltaa nähneistä lapsista noin kolmasosa joutuu itse kotona fyysisen väkivallan uhriksi. Lastensuojelun Keskusliiton tutkimuksen mukaan noin kolmannes vanhemmista hyväksyy ruumiillisen kurituksen kasvatukseen.

Poliisin tietoon tulee noin 2 000 lasten pahoinpitelyä vuodessa. Tämä on vain jäävuoren huippu kaikesta väkivallasta, jota lapset perheissä kokevat. Poliisin tietoon tulleet lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat kaksinkertaistuneet tällä vuosituhanella. Vuonna 2006 kirjattiin noin 1 000 alle 15-vuotiaiseen lapseen kohdistunutta seksuaalirikosta.

Vanhuksiin ja vammaisiin kohdistuva väkivalta

Vanhuksiin ja vammaisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ei ole kansallisia tilastoja. Eri maissa tehtyjen tutkimusten mukaan vanhuksista 4–6 prosenttia kokee kaltoin kohtelua, jos otetaan huomioon laiminlyönti sekä fyysinen, henkinen ja taloudellinen väkivalta.

Maahanmuuttajataustaisiin kohdistuva väkivalta

Vuonna 2005 poliisin tietoon tuli 1 204 maahanmuuttajanaisiin kohdistunutta väkivaltarikosta. Tapauksista kuusi prosenttia oli seksuaalista väkivaltaa, 72 prosenttia muuta väkivaltaa ja 22 prosenttia väkivallalla uhkaamista. Fyysisistä väkivallanteoista lähisuhdeväkivallaksi oli luokiteltavissa 60 prosenttia tapauksista.

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ LÄHISUHDE- JA PERHEVÄKIVALLAN EHKÄISEMISEKSI

Väkivaltaa voidaan tarkastella ihmisoikeuskysymyksenä ja sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä.

Kansainväliset yleissopimukset sitovat laillisesti niitä valtioita, jotka ovat allekirjoittaneet ja ratifioineet sopimukset. Niiden toteutumista valvotaan raportointimenettelyllä. Sopimusten toteutumista valvotaan YK:n alaisissa komiteoissa raportointimenettelyin sekä valitusmenettelyn avulla.

Julistus tai suositus on asiakirja, jonka allekirjoittaneet maat ovat ilmaisseet hyväksyntänsä asiakirjan pyrkimyksille ja periaatteille. Julistus on moraalisesti velvoittava, mutta se ei ole oikeudellisesti sitova.

IHMISOIKEUSSOPIMUKSET

Keskeisimmät ihmisoikeussopimukset on neuvoteltu Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan neuvoston (EN) piirissä.

NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN OSALTA KESKEISET YK:n IHMISOIKEUSSOPIMUKSET

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (1979)

- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)
- tavoitteena edistää ihmisoikeuksien tasa-arvoista toteutumista naisten osalta
- yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvoo naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea

Yleissopimus lapsen oikeuksista (1989)

- Convention on the Rights of the Child (CRC)
- sisältää lasten suojelua ja hyvinvointia koskevat vähimmäisvaatimukset
- artikla 19 velvoittaa suojelemaan lapsia kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö
- yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvoo lapsen oikeuksien komitea

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966)

- International Convention on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)
- sisältää mm. työhön ja työoloihin, terveyteen, asumiseen, ravinnonsaantiin, koulutukseen ja kulttuuriin liittyviä oikeuksia
- yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvoo asiaa käsittelevä komitea

NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN OSALTA KESKEISET YK:N JULISTUKSET

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus (1948)

YK:n julistus naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi (1993)

- merkittävä mm. naisiin perheen sisällä kohdistuvan väkivallan osalta; määrittelee valtion vastuuta ja suojeluvaroitteita ulottaen sen myös yksityishenkilöihin

Naisten neljännen maailmankonferenssin loppuasiakirja (ns. Pekingin julistus ja toimintaohjelma) vuodelta 1995

WHO:N PÄÄTÖSLAUSELMAT

- WHA 49.25 (1996) (Väkivallan ehkäiseminen osana kansanterveyttä)
- WHA 50.19 (1997) (WHO:n väkivaltaa ja terveyttä koskevien suositusten toimeenpano)
- WHA 56/24 (2003) (WHO:n sihteeristön raportti suositusten toimeenpanosta)
- WHO/EURO/Euroopan alueen komitean päätöslauselma EUR/RC55/9, 10, 2005

EUROOPAN UNIONI JA VÄKIVALLAN EHKÄISY

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/73/EY miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY muuttamisesta (uudistettu tasa-arvodirektiivi)
- Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle KOM(2006) lopull. 328. Toimet entistä turvallisemman Euroopan hyväksi
- Neuvoston suositus vammojen ehkäisystä ja turvallisuuden edistämisestä KOM(2006) 329 lopull. 2006/0106 (CNS)

- Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 779/2007/EY/20.6.2007 lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä ja torjuntaa sekä väkivallan riskiryhmien suojelemista koskevan erityisohjelman (Daphne III-ohjelma) perustamisesta vuosiksi 2007–2013 osana perusoikeuksia ja oikeusasioiden yleisohjelmaa
- EU:n asiantuntijakonferenssin suositukset Wien 1998, Jyväskylä 1999
- EU:n naisten ja miesten tasa-arvon etenemissuunnitelmassa 2006–2010 naisiin kohdistuva väkivalta on yksi pääteemoista
- EU:n suuntaviivat ”Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child” hyväksytty 10.12.2007. Lapsiin kohdistuva väkivalta on valittu suuntaviivojen ensimmäiseksi prioriteettialueeksi.

Daphne-ohjelma

Naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyötä on merkittävästi tukenut myös Euroopan komission rahoittama Daphne-ohjelma, jonka ensimmäinen ohjelmakausi alkoi Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksellä n:o 293/2000/EY.

Daphne on lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ehkäiseviä torjuntatoimenpiteitä koskeva yhteisön toimintaohjelma, jonka kolmas kausi alkoi vuonna 2007. Ohjelmasta on myönnetty rahoitusta useille suomalaisille hankkeille.

EUROOPAN NEUVOSTO JA VÄKIVALLAN EHKÄISY

Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus (2002/5) jäsenvaltioille naisten suojelusta väkivallalta.

Euroopan neuvoston 3. huippukokouksen päätös 2005 Euroopan laajuisesta naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä koskevan kampanjan toteutuksesta.

Euroopan neuvoston päätös lapsiin kohdistuvan väkivallan / ruumiillisen kurituksen vastaisesta kampanjasta.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemiseksi seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä on hyväksytty 12.7.2007.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN JULKAISUJA
ISSN 1236-2050

- 2008: 1 Urpo Kiiskinen, Tuulikki Vehko, Kristiina Matikainen, Sanna Natunen,
Arpo Aromaa.
Terveiden edistämisen mahdollisuudet. Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus.
ISBN 978-952-00-2503-8 (nid.)
ISBN 978-952-00-2504-5 (PDF)
- 2 Utarbetande av en datasäkerhetsplan. Handbok för verksamhetsenheter inom
social- och hälsovården. (Vain verkossa).
ISBN 978-952-00-2507-6 (PDF)
- 3 Ikäihmisten palvelujen laatusuositus.
ISBN 978-952-00-2525-0 (nid.)
ISBN 978-952-00-2526-7 (PDF)
- 4 Kvalitetsrekommendation om tjänster för äldre.
ISBN 978-952-00-2527-4 (inh.)
ISBN 978-952-00-2528-1 (PDF)
- 5 National framework for high quality care and services for older people.
ISBN 978-952-00-2529-8 (pb)
ISBN 978-952-00-2530-4 (PDF)
- 6 Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma
KASTE-ohjelma 2008–2011.
ISBN 978-952-00-2533-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-2534-2 (PDF)
- 7 Näyttöpäätetyö. Valtioneuvoston päätöksen 1405/1993 soveltaminen ja
vaikutukset työpaikoilla.
ISBN 978-952-00-2550-2 (nid.)
ISBN 978-952-00-2551-9 (PDF)
- 8 Nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården
KASTE-programmet 2008–2011.
ISBN 978-952-00-2556-4 (inh.)
ISBN 978-952-00-2557-1 (PDF)
- 9 Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi.
Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja
johtamiseen.
ISBN 978-952-00-2586-1 (nid.)
ISBN 978-952-00-2587-8 (PDF)